

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 14 Juli 1889. N°. 603.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Amsterdam.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau, Warmoesstraat 108, te Amsterdam.

„Mijne verkwikking is in droefenis.”

Mijne verkwikking is in droefenis; mijn hart is blauw in mij. Jeremia 3: 18.

Vreugde en smart, hoe vaak ook in éénen adem genoemd, liggen nochtans van Godwege door een peilloos diepe kloof van een gescheiden.

Op vreugde had onze God, toen Hij ons schiep, ons aangelegd, en de smart als het tegen-natuurlijke gesteld, dat ons alleen dan kon overkomen, als we uit onze bestemming uitvielen.

Een traan op het menschelek gelat is in het Paradijs even ondenkbaar als ze dit eeuwiglijk in de hemelen zal zijn. De lach hoort van nature bij ons, maar de traan is een vreemde linge die over ons gelaat trekt. Louter blijdschap, storeloze vreugde, genieting zonder einde zal het eens eeuwiglijk wezen; en zoo ook had het onder de kinderen der menschen op aarde moeten zijn. Van blijdschap te trillen kan uw menschelek hart een eeuwigheid lang uithouden. Daar bezwijkt het niet onder. Daar sterft het niet van. Maar droefenis put uit, mat af, verkeert de ziele. En het menschelek hart, dat al te lang en al te bang gefolterd werd, voelt dat er aan zijn leven wordt geknaagd. Droefenis is als een krankheid, die u ondermijnt tot ge het niet meer kunt uithouden, en u het hart breekt van innerlijken weedom, en uw levenskracht u begeeft en ge sterft.

Blijdschap en vreugde doen opleven, maar hartzeer delft u het graf.

En vooral zoo die smart zich niet uit kan, zoo uw droefenis zich in zich zelf moet opsluiten, is de verwoesting des lijdens nauwelijks af te meten, die door het vreugdeloos wegvijnen in somberheid en bange benauwing in uw menschelek aanzijn wordt aangebracht.

En toch, hoe bitter de droefenis onze natuur ook tegen zij, toch kunnen er oogenblikken komen, dat een Jeremia uitroep: „Mijn verkwikking is in droefenis,” dat de smart bevestigd wordt; het geshrei en het geween welkom is; en er zaligheid wordt gemaakt in bange weedom der ziele.

Want wel was de lach, en niet de traan het stempel, dat God in het paradijs op Adam's gelaat afdruckte; maar als de oorzaak voor het lachen u ontgleed, en kwade dagen over u kwamen, dan is niet te kunnen weenen nog banger dan niet te kunnen lachen.

Onaandoenlijk te midden van uw ongeluk te verkeeren, is het hardste, dat u als mensch overkomen kan.

Dit teekent zich bij gewonen tegenwoordig reeds af in het verschil tusschen den éénen mensch en den anderen, al naar zijn jaren zijn en zijn aard is.

Een kind lacht snel, maar is even gul met zijn tranen. De minste tegenwoordig in zijn jeugdig leven is soms toereikend om een kind te doen snikken van het huilen, dat er geen bedaren en geen stellen aan is; en zelfs in later jaren, als het kind een rijper leeftijd tegengaat, blijft het niet zelden het voorrecht der jeugd om zoo echt hartstoechtelijk, zoo met beide volle oogen overvloediglijk te kunnen uitweenen, dat de smart zich op eens ontlast; en soms een dag later de lach weer even gul en overvloedig op datzelfde gelaat speelt, dat gisteren nog zoo troosteloos verzwolgen scheen in doodelijke droefenis.

En zij het al niet zoo sterk, toch vindt ge ook bij volwassen personen soms sterke neiging tot hartstoechtelijk betoon van droefheid. Maar hier scheelt de een veel bij den ander. De één zal zeer aandoenlijk zijn, en bij de minste oorzaak uitbundig in zijn vreugd of overstelpend in zijn tranen wezen, terwijl de ander maar nooit tot uiting van zijn gevoel kan komen; bijna nooit uitgelaten in zijn blijde oogenblikken, maar ook bijna nimmer tot weenen bekwaam.

Toch is daarom de man, die huilen kan, lang niet altoos de man van het diepere gevoel. Eer zijn de personen die steeds hun lach en hun tranen bij de hand hebben, minder diep en meer oppervlakkig aangelegd. De spiegel van den stroom huns levens rimpelt zich bij het minste zuchtje. Zij kennen dan ook de verkwikking van hun droefenis niet. Wel doet het weenen hun goed en ontlast zich hun droefheid snel in haar tranen. Maar dit gaat zóó van zelf, dat ze niet anders weten of het hoort zoo, en de vreugde ervan kennen ze niet. Maar die anderen kennen die vreugde te beter.

Die niet weenen konden, en toch zoo tot aan de keel toe vol waren, en zoo telkens geroepen hadden: „O, Kon ik maar eens uitweenen!”, en bij wie het dan eindelijk tot dat stille uitweenen van de smart huiner ziele kwam, ja, waarlijk, die merkten het wel, wat weelde er in die tranen, wat zaligheid er in die uitgieting hunner ziele school, en die verstaan wel wat Jeremia uitriep: „Mijn verkwikking was in mijn droefenis!”

Toch is ook hiermee deze gedachte niet tot op den bodem gepild. Immers de geestelijke onaandoenlijkheid is van nog erger natuur. Onaandoenlijkheid is altoos iets, dat een edele ziel tegen de borst stuit. Als ge hoort van een zadelijken gruwel die plaats greep, en ge voelt niet sterk genoeg de verantwoordelijkheid er over in u opkomen; als u een kostelijke zegen van uw God in uw huis of in uw beroep werd geschonken, en ge voelt er u niet warm genoeg dankbaar voor; als er één bedenkelijk krank ligt onder uw vrienden of van uw eigen lieven in uw huis, en de angst en de zorg voor het leven spant u te weinig; of erger nog, als er een gang naar den doodenakker wordt gedaan, en ge in het huis der rouwe verkeert, en u toch niet genoeg onder den indruk van den dood voelt, en de rouwe uw eigen hart niet diep genoeg wondt, o, dan toont wie edeler van ziel is op zich zelf, en dan sloeg meer dan één zich tegen het voorhoofd, roepende: Wat is mij toch, dat ik zoo koud, zoo koel, zoo onaandoenlijk kon wezen, waar toch alles mij drong, om innerlijk geschokt en bewogen te zijn.

In oude tijden huurde men dan soms rouwklagers, die door gebaren en geluiden opzettelijk den rouw konden opwekken, en nog is het bij Oostersehe volken gewoonte, om dagen lang door allerlei misbaar de rouwdragende stemming der ziel gaande te houden. En zeker, daar lag en ligt nog overdrijving in; maar toch, als ge soms

kinderen vindt, die met een droog oog hun moeder naar het graf dragen, of een man, die, zonder een tranen te laten, in het steehuis van zijn vrouw over alles anders dan over de doode, die straks wordt uitgedragen, spreekt, en ge ziet dit kwaad in onze steelaauzen hand over haar toenemen, dan rijst toch soms de vraag wel eens, of dat misbaar en die rouwklagers niet een plaats vervulden, die nu ledig blijft.

Maar ook dit is toch nog de geestelijke zijde van deze verkwikking in droefenis niet.

Daaraan komt ge eerst toe, zoo ge ook de geestelijke zijde der droefenis aanraakt, en u afvraagt, of in u wel die ziele, dat diepe gevoel van smart, die innerlijke zuiging van droefenis is, die het beset van uw geestelijke ellende in u teweeg moest brengen.

Want, helaas, ook op dat geestelijk eil woedt thans de pestilentie der onaandoenlijkheid maar al te bitter.

En dan klaagt, niet het kind der wereld, maar juist het kind van God, dat het door die geestelijke krankheid en onaandoenlijkheid zich innerlijk zoo aangeklaagd, zoo beschuldigd, zoo beticht voelt.

Immers, Gods kind weet van zijn zonde, kent iets van zijn diepe breuke met zijn God. En nu is wel die zonde hem verzoend en die breuke geheeld. Neen, waarlijk hij verwerpt de genade niet die in Christus is. Maar dit hindert Gods kind, dat hij in die genade zoo onaandoenlijk berust.

Wat hij zou willen is, dat elken morgen en elken avond de ontzettendheid van zijn verlorenheid en van zijn opstand tegen zijn God hem klaarlijk voor oogen stond. Wat hij zou afbidden is, dat hij elken morgen en elken avond door een hartgrondig berouw over zijn zonde en onge-rechtigheden mocht worden aangegrepen. En wat hem zalig zou zijn, het is, zoo hij elken morgen en elken avond, met deze bittere rouw in zijn ziel begenadigd en gebenedijd mocht worden met een versche overgieting van het heil zijns Heeren.

En dit nu te derven is hem een gemis. Het althans zoo weinig diep, zoo weinig aanhoudend te kennen, is een leemte die hem onbevredigd laat.

Hij gelooft ook wel, en zou er ook wel op sterven kunnen. Ja, als het aan hem toekwam, zou het vuur en de gloed voor zijn Heere wel weer in geestdrift opwaken.

Maar, o, de gevoelige bevinding van deze droefenis over eigen zonden zou hem zoo kostelijk zijn.

Zóó was het in het zoet der eerste bekeering. Zóó zou hij het telkens weer willen.

En daarom, als God de Heere hem de ziel soms weer eens week maakt, dat er van binnen weer iets geschokt en geroerd wordt, en het ijs smelt, en de onaandoenlijkheid weggaat, en de ziel weer eens bitterlijk bedroefd kan zijn, zoals de ziel van een Petrus na de verloochening zijns Heeren was, neen, dan schuwt hij die droefenis niet; dan is veeleer die smart hem weelde voor de ziel geworden, en dan verstaat hij beter dan iemand wat Jeremia uitriep: In mijn droefenis was mijn verkwikking.

KUYPER.

Officiële berichten uit de Ned. Geref. kerken.

KLUNDERT, 2 Juli. Heden werd de eerste steen gelegd voor het kerkgebouw der Ned. Geref. kerk alhier, door onzen oudsten onderling C. Kortweg. Cn., die met een kort en hartelijk woord er op wees, hoe deze steen in den Naam des Heeren werd gelegd voor de nieuwe woonplaats van zijn vervolgde gemeente. Na de steenlegging en een hartelijke gelukwensching van den aanwemer, den heer F. De Rooy, nam Ds. Feringa het woord namens broeder Kortweg. Spreker begon met er op te wijzen, dat deze steenlegging door dezen 82-jarigen broeder buitengewoon merkwaardig was, en aan niemand anders mocht zijn opgedragen. Levendig toch was in dezen grijsen opzienaar de vaak door hem medegedeelde herinnering, hoe in de dagen zijner jeugd Gods volk ten zeerste tegen de invoering van de goddeloos Staatssynodale organisatie van 1816 was gekant geweest. Zelf had hij meermalen de oude vromen hooren klagen, hoe van de oprichting der organisatie aan de kerken door hen groote zonden en veel ellende voor de toekomst der kerken werden voorspeld. Sinds had hij de 70-jarige gevangenschap der kerken mede doorleefd en in kerkelijke bedieningen van nabij leeren kennen en betreuren. Nu schoude hem de Koning der Kerk de genade, als oudsten onderling in 1887, die goddeloos banden mede te mogen verbreken. Dus niemand geschikter dan hij, die alzo bewust de Hangehele Synodale macht heeft overleefd, en nog onre geliefde oudste onderling is, om nu ook den eersten steen te leggen voor het nieuwe kerkgebouw van des Heeren vrijgemaakte kerk.

Toch is deze gelegenheid niet enkel een feest. Integendeel, allereerst een schuldbelijdenis. Niet ontegenstaande, maar de kaaljdende hand des Heeren wegens 70-jarige verloochening van zijn Koningschap is oorzak, dat wij al deze offers moesten brengen. Maar daarbij ook weder een dankloos. Terwijl onze vijanden meenden, dat wij niets vermochten, is door de ontkenningen van nabij leeren kennen en betreuren. Nu schoude hem de Koning der Kerk de genade, als oudsten onderling in 1887, die goddeloos banden mede te mogen verbreken. Dus niemand geschikter dan hij, die alzo bewust de Hangehele Synodale macht heeft overleefd, en nog onre geliefde oudste onderling is, om nu ook den eersten steen te leggen voor het nieuwe kerkgebouw van des Heeren vrijgemaakte kerk.

Nadat dit lied door de vele honderden aanwezigen gezongen was, nam de heer A. C. Van Drimmelen het woord en overhandigde aan den voorzitter der „Kerkelijke Kas” namens eenige gevers, als dankloos aan den Heere bij deze gelegenheid, f 21.38 voor een kerkorgel, waarvoor deze dank betuigde en het zingen Ps. 68: 10. Met nog een kort woord van Ds. Feringa en het zingen van Ps. 72: 11 werd de plechtigheid besloten.

HILJAARD, 24 Juni. Onder hartelijken dank, na God aan de gevers, kunnen we reeds de volgende bijdragen tot dekking der schuld op ons kerkgebouw melden:

Te 's-Gravenhage gevonden in het kerkboek, van T. B. f 0.25; H. v. E. f 0.25; P. K. f 0.25; N. N. f 11 N. N. f 1; een vriendenkring f 7; den heer M. f 2.50; Meij. M. f 2.50; N. N. f 2.50; van N. N. te D. f 2.50; N. N. te D. f 2.50; H. J. H. te D. f 1; Meij. Wed. K. te D. f 1; N. N. 1; door den heer A. v. V. te M. van eenige vrienden f 2.50;

door den heer H. J. de H. te L. van Meij. B. v. Z. f 2.50; voor 't lezen van De Heraut f 0.25; C. v. d. D. f 1; S. te L. f 2.50; T. K. te V. f 4.55; fam. v. M. te H. f 4.75; P. G. L. te V. f 1; een Fries te Gouda f 1; P. B. te K. f 7.50; den heer en mevr. v. A. te H. in O. f 10; door den heer D. de H. te D. f 10.15; N. N. te W. f 1; H. J. A. te R. f 1; door den heer C. H. te M. van eenige vrienden f 10; gevonden in de Pinkstercollecte te Amsterdam f 2; gezamenlijk bedrag der gaven in het kerkboek aldaar f 19.15; te Oosterend f 1 van een dienstmeisje en nog f 1; te Arnhem f 2.50; te Dokkum f 5; te Harlingen f 3.

Dat de Heere nog vele harten neige. De kerk van Hiljaard kan gereed, doch dan moet ook ieder zijn kwartje offeren. Een der gevers zond ons zijn postwissel toe met opschrift: Markus 11: 3. En zoo is het. De Heere heeft uwe gave van noodde voor zijn bedrukte kerk. Zult ge ze Hem weigeren?

D. J. B. WEIJERS,
dienaar des Woords.

Naar aanleiding van een bij hem ingekomen vraag met betrekking tot den heer Meijer te Geldrop meent de ondergetekende, als scriba der deputaten tot bijstand in de classieke examina van beroepen dienaren des Woords, openlijk te moeten berichten, dat genoemde heer Meijer nimmer in de Ned. Geref. kerken tot de bediening des Woords toegelaten is of toelating gevraagd heeft, weshalve hij niet bevoegd mag gerekend worden, om in de bediening des Woords in de Ned. Geref. kerken op te treden. Bovendien dient er op gewezen te worden, dat genoemde heer Meijer openlijk tegenover den dienst des Woords b. v. in de kerk te Groningen als prediker opgetreden is.

Het is goed, dat de kerken omtrent personen, aangaande wier basvoegheid zij niet verzekerd zijn, nadere inlichting zoeken, en zij ze laten optreden. En bovendien, dat het insluipen van misbruiken in de bediening des Woords worde voorkomen, door geen onbevoegde personen meer in de kerken te laten optreden. Aan de examina wordt alle kracht en waarde ontnomen, zoo de kerken door hun gedrag te kennen geven, dat personen, die niet onderzocht werden, toch wel Gods Woord kunnen bedienen. Door eendrachtig zoude zonder mistel aan bestaande misstanden een einde gemaakt, opdat ook de arbeid van deputaten voor de examina zijne waardij niet verlieze.

J. C. SIKKEL.

's-Gravenhage, 28 Juni 1889.

Vergadering der gecombineerde classes van Noord-Brabant en Limburg, 19 Juni 1889 te Binnemooerdijk.

Door den praeses der voorgaande vergadering werd zij geopend met gebed en het lezen van Psalm 121. Na onderzoek der credentia's brieven, die allen werden in orde bevonden, werd het moderamen vastgesteld als volgt: Ds. J. H. Feringa, praeses; Ds. A. Van Veele, assessor en F. H. J. Smith, scriba. Nadat de notulen der vorige vergadering waren voorgelezen, ging men over tot het onderzoek volgens Art. 41 en Art. 43 D. K. O. en werden de classieke onkosten verrekend. Besloten werd zich opnieuw tot de classis Rotterdam om hulpe te wenden, teneinde eenigszins in het bedienen der Sacramenten in de vacante kerken te kunnen voorzien.

Voorts werden er rapporten uitgebracht, o. a. inzake den nood der kerk van Helmond en de bevordering van de vrijmaking der kerken.

De vraag werd behandeld: „Hoe tucht te oefenen over nog niet ten Heilig Avondmaal toegelaten gedoopten,” en aangegeven, op welke wijze er eenparigheid in het doen allegen van geloofsbelijdenis is te verkrijgen.

Aangenomen De kleine Opwaker, officieel orgaan der classis opblondt te bestaan, werd de noodzakelijkheid en wenschelijkheid der oprichting van een N. Brabantse Kerkhede breedvoerig besproken en besloten stappen te nemen.

Niet minder dwars was de uitlegging van Spr. 21: 9, volgens welke de bedoeling dezer woorden zou zijn: „Is beter in de open lucht op den heuk van het dak te verkeeren onder de heidenen, hij wie de leere van den Messias meer ingang gehad heeft, dan bij de twaalfjarige en onrustige Joodsche kerk, hier door de kragtige hustruust verstaan.

Zoo wordt Gods Woord een speelbal in de hand van grooten en kleinen. Zou men in onzen tijd niets meer van deze Schriftuitleggers over hebben?

DE GAAY-FORTMAN.

Een twist in 1704.

IX. (Slot.)

Niet zonder verbazing las de classis het besluit van Hoogmogenden, waarbij bevolen werd, dat de proceduren tegen Ds. Van Leeuwen weer begonnen moesten worden, indien de classis de klachten tegen hem gegrond bevond. Immers hadden de afgevaardigden der classis zelve de Staten-Generaal verwittigd, wat er tijdens de surseance was geschied. Daar moest dus een valsche inlichting bij de regering ingekomen zijn, die de classis in een kwaad daglicht plaatste. Het was dus noodig, dat de Hoogmogenden nog eens vernamen, dat tijdens de surseance Ds. Van Leeuwen slechts geciteerd was. Bovendien was de zaak geen geschil tusschen de predikanten Van Leeuwen en Hattinga, maar eene beschuldiging tegen den eerste wegens gevaarlijke gevoelens.

Ook Ds. Hattinga had een missive van de Staten gekregen, waarin hem bevolen was te antwoorden op twee punten van Van Leeuwen's request: n°. 1. te verzoeken, dat Hoogmogenden Ds. Van Leeuwen zonden handhaven en Ds. Hattinga gelasten, dat hij zich vreedzaam tegen geen zou hebben te gedragen, en zoo noodig, bij den kerkeraad te klagen over Van Leeuwen's onrechtzinnigheid; 2. de bede, om een anderen, n. l. een politieken rechter. Ds. Hattinga riep het advies der classis in. Dit werd hem toegestaan. In-

tusschen vroeg de classis te Sluis weer een collegium qualificatum aan, maar dit werd afgeslagen, omdat de magistraat eerst wilde weten, hoe men tegen Ds. Van Leeuwen zou handelen. Duidelijk bleek hieruit opnieuw, dat de regering Ds. Van Leeuwen de hand boven het hoofd hield, zoodat hij op den kansel scheen te mogen zeggen, wat hij wilde, terwijl den rechtzinnigen geweld werd aangedaan, zoodat o. a. den diakenen van Sluis. Den 6en Juni 1708 stond de zaak van Sluis nog droevig. Maar na dien tijd kwam een ommekeer. De hooze regering schijnt Ds. Van Leeuwen tot schuldbelijdenis voor de classis gedwongen te hebben, terwijl de classis eene aanmaning kreeg, om de zaak te laten zoodat zij was. In allen gevallen was er voor Ds. Van Leeuwen geen sprake meer van suspensie. Tot 1718 bleef hij leeraar te Sluis, zonder dat iemand hem moleste.

Zoo eindigde een zaak van groot gewicht, wier kerkelijke behandeling ten zegen der Kerk van Christus zou gedij hebben, zoo zij niet gekeerd ware. De invloed der overheid, waardoor de onrechtzinnigheid zich kon handhaven, af matigde zij zich en bond zich in, was een aanval voor de gemeente des Heeren. Maar niet minder het zwijgen der gemeente op zulk eene miskenning harer rechten. Hoe geheel anders ging het gedurende de Remonstrantsche twisten! Maar het verval der kerk was reeds begonnen.

Coccejansche predikwijze in de 18e eeuw.

't Is de 22e April van het jaar 1714. In de nabijheid van 's-Gravenhage wordt een jeugdig predikant bevestigd. Een der Haagsehe leeraars komt over, om die plechtig-

heid te leiden. Aan den middag van denzelfden dag houdt de leeraar zijne introductie. Een groote menigte is in het kerkgebouw saamgestroomd, nieuwsgierig naar hetgeen haar zal voorgeret worden uit het Woord Gods. Eene inleidende brengt de hoorders op den tekst van Pred. 10: 10. „Wat zal dat zijn?” vraagt iedereen zich zijgend af. Maar wie schetst aller verbaas, toen men de woorden hoorde voorlezen: „Men maakt maalrijden, om te lachen, en de wijn verbeurt de levendigen, en het geld verantwoordt alles.” Is dat een tekst voor een inleidingspredikatie? Hoe moet hij in verband gebracht worden met het werk des Evangeliedienars? Hoort wat de prediker zegt: „De maalrijd om te lachen is de bediening van het Evangelie onder het Nieuwe Verbond; de wijn is de Heilige Geest en deszelfs gaven, die de levendigen verkrijgen; het geld, dat alles verantwoordt, eindelijk is de vol-doening en de verdienste van Christus, die alles verantwoordt en goedmaakt voor den zondaar.” Het oordeel over deze preek is verschillend. Velen vinden haar diep; anderen rijk aan gedachten; anderen weer aardig gevonden. Maar daar zijn er ook, die diep verontwaardigd zijn. „Wat dunkt u van dien tekst,” zegt iemand, „zoo de dominee een groot gastmaal op zijne bevestiging aangelegd hebben, waar men slechts een glas wijn gedronken heeft?” Een ander vraagt spottend: „Zou de dominee de plaats voor geld gekocht hebben?”

Een ander voorbeeld.

Zeker dorpspredikant koos op zekeren Zondag tot zijn tekst 1 Petr. 3: 15: „Heiligt God den Heere in uwe harten”, en zeide er van: „De apostel spreekt hier van eene heiliging des harten, in tegenstelling van de dagen

des Ouden Verbonds; want toen had er geen heiliging des harten, maar alleen een reinigking des vleesches plaats.”

Nog een ander voorbeeld.

Zeker onbedacht jonkman, onlangs predikende over deze woorden: „Gij, mannen! hoelang zal mijne eer tot schande zijn? Hoelang zult gij de ijdelheid beminnen, de leugen zoeken?” (Ps. 4: 3), dorst ten aanhoore van ervaren predikanten zeggen, dat dit de woorden waren van den Messias, gericht tot de Joodsche natie, tot de Farizeen en Schriftgeleerden, bij wien Christus' persoon, eer en leet tot schande waren. De ijdelheid en leugen, waarvan vervolgens gesproken wordt, waren de ceremonien en de Mozaïsche godsdienst, die, nu Christus geboren was, ijdelheid en leugen waren.

Niet minder dwars was de uitlegging van Spr. 21: 9, volgens welke de bedoeling dezer woorden zou zijn: „Is beter in de open lucht op den heuk van het dak te verkeeren onder de heidenen, hij wie de leere van den Messias meer ingang gehad heeft, dan bij de twaalfjarige en onrustige Joodsche kerk, hier door de kragtige hustruust verstaan.

Zoo wordt Gods Woord een speelbal in de hand van grooten en kleinen. Zou men in onzen tijd niets meer van deze Schriftuitleggers over hebben?

DE GAAY-FORTMAN.

